

ЩЕРБАКІВСЬКИЙ Данило Михайлович (17(29). 12. 1877, с. Шпичинці Сквирського пов. Київської губ., нині Бердичівського р-ну Житомирської обл. — 06. 06. 1927, Київ) — мистецтвознавець, музейник. Брат [В. Щербаківського](#). Закінчив 3-ю гімназію (1897) і Університет св. Володимира (1901) у Києві. Під час навчання провів археологічні розкопки на Херсонщині, збирав пам'ятки народного мистецтва і фольклору. Залишений на кафедрі російської історії для підготовки до професорського звання. Не знаючи цього, оскільки мав відслужити в армії, записався волонтером. Після військової служби 1906—10 викладав у гімназіях м. Умань Київської губ. (нині Черкаської обл.), вів археологічні розкопки на межі Київщини та Херсонщини. Від 1902 — постійний кореспондент і нештатний співробітник (взяв активну участь в організації двох т. зв. кустарних виставок), 1910—27 — завідувач історико-побутового відділу та відділу народного мистецтва Київського художньо-промислового і наукового музею (згодом — Всеукраїнський історичний музей імені Т. Шевченка). Відтоді на наукові інтереси Щ. впливав директор музею [М. Біляшівський](#). За дорученням музею 1913 протягом 2-х місяців відвідав бл. 30-ти музеїв Німеччини, Австро-Угорщини, Італії, Швейцарії, Росії. Разом із М. Біляшівським вони об'їхали майже всю Україну, і, за словами [Ф. Ернста](#), перетворили свій музей у Національний музей України. Як секретар комісії із завідування музейним відділом Старого Києва став одним із ініціаторів видання «Известий Отдела старого Киева при Киевском городском музее» (не опубліковано). З початком 1-ї світової війни

мобілізований до російської армії. Використовував кожен можливість для роботи зі свого основного фаху, 1915 подарував музеєві збірку ікон 15—17 ст. Повернувшись до Києва, став першим вченим секретарем (1917—18) та академіком Української академії мистецтв, вченим секретарем Секції мистецтв Українського наукового товариства (вересень 1918 — травень 1919), багато працював у галузі охорони пам'яток. У 1920-х рр. Щ. був найавторитетнішим знавцем українського мистецтва 16—18 ст. і українського народного мистецтва. У роботі над музейною експозицією та виставками розкрив зміст народних декоративних виробів як творів мистецтва. Один із організаторів Київського археологічного інституту, де керував відділом мистецтва, та Етнографічного товариства (1925). Товариш (заступник) голови Всеукраїнського археологічного комітету (1924—27), до бібліотеки якого надійшла згодом його книгозбірня. Викладав у Київських архітектурному і художньому інститутах, керував підготовкою аспірантів на кафедрі мистецтвознавства при ВУАН. Перші його праці 1902 з'явилися у журналах «Киевская старина», «Сяйво» та «Україна», однак музейна робота відволікала його від дослідницької. Після поразки Визвольних змагань 1917—21 займався синтезуванням відомостей, здобутих під час експедицій та розкопок. У «Збірнику Секції мистецтв» (1921) опублікував дослідження про символіку в українському мистецтві (частина 1 — «Виноградна лоза») та історіографічний екскурс про українські дерев'яні церкви. 1924 разом із М. Біляшівським на підставі зібраної колекції українських килимів (понад 700) організував виставку з 300 найкращих зразків. Рятуючи для музеїв кращі речі з конфіскованих під час голоду 1921—23 виробів золотарства (створено колекцію із 5 тис. виробів), Щ. узагальнив свої спостереження у студіях «Готичні мотиви в укр. золотарстві» // «Україна», 1924, № 4, «Золотарська оправа книжки в XVI—XIX ст.» // «Бібліологічні вісті», 1924, № 1—3, «Оправи книжок у київських золотарів XVII—XVIII ст.» // «Труди Українського наукового інституту книгознавства», 1926, т. 1. Зробив першу спробу систематизації відповідного матеріалу в огляді «Український портрет до кінця XVIII ст.» (у виданому разом із Ф. Ернстом каталозі «Український портрет», К., 1925). Як другий том серії «Українське мистецтво» 1926 у Празі вийшла збірка матеріалів Щ. «Буковинські і галицькі дерев'яні церкви, надгробні і придорожні хрести, фігури і каплиці», до якої увійшло 121 фото, із них більшість він зробив власноручно ще під час війни у 1915—17. Добре оброблені матеріали у галузі киевознавства, а разом з

тим і історії української державності, Щ. подав у дослідженнях «Реліквії старого київського самоврядування» та «Перший театральний будинок у Києві» (вміщено у збірнику «Київ та його околиця», К., 1925). Залишив також кілька фундаментальних праць з музикознавства, етнографії, музеєзнавства. Принципове значення мала й остання його стаття «Культурні цінності в небезпеці» // «Життя й революція», 1927, № 1. Цькування директором музею А. Вінницьким та агентом НКВС А. Онищуком призвело Щ. до самогубства, що мало значний громадський резонанс. Посмертно опубліковано підготовчі матеріали Щ. до висвітлення теми «Український килим» (у збірнику «Український музей», т. 1, К., 1927). Спогади про нього написали Є. Спаська («Наука і культура», вип. 24, К., 1990) та Л. Мулявка, статтю «Чого вимагав Д. М. Щербаківський від праць по мистецтвознавству?» — Н. Коцюбинська. Довгий час ім'я вченого перебувало під забороною, його могила у Києво-Печерській лаврі 1934 знищена (1992 на її місці встановлено надгробок). Від 1993 НСМНУ вручає щорічну премію імені Щ., 2016 на його честь переіменовано вулицю в Києві.

Рекомендована література

1. Грушевський М. С. Данило Щербаківський (1877—1927): [Некролог] // Україна. 1927. № 3;
2. Ернст Ф. Данило Михайлович Щербаківський // Бібліологічні вісті. 1928. № 1;
3. Сидоренко В. Ревний колекціонер і невтомний дослідник // Народна творчість та етнографія. 1968. № 5;
4. Павловський В. Данило Щербаківський (1877—1927) // Український історик. [НьюЙорк], 1977. № 3—4;
5. Шовкоплас Г. Данило Щербаківський і музей // 100 років колекції Державного музею українського народного декоративного мистецтва. Наук. зб. К., 2002;
6. Рязанова Т. Щербаківський Данило Михайлович // Музей. провулок. 2005. № 1;
7. Ходак І. Науково-організаційна діяльність Данила Щербаківського // Студії мистецтвознавчі. 2008. № 1;
8. Її ж. Людський заробіток. Данило Щербаківський: силвета українського мистецтвознавця. К.; Х., 2020.

С. І. Білокінь

Бібліографічний опис:

Щербаківський Данило Михайлович / С. І. Білокінь // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2024. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-886127>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України (докладніше).